Wojciech Siciński, Waldemar Stasiak

Sprawozdanie z badań archeologicznych w miejscowości Kolonia Orenice, stan. 2–4, gm. Piątek, woj. łódzkie (nr 57–59 na mapie zbiorczej) w 2002 roku

Stanowiska 2–4 w miejscowości Kolonia Orenice, gm. Piątek, pow. Łęczyca, woj. łódzkie badane wykopaliskowo w ramach prac ratowniczych na trasie autostrady A–1 odkryte zostało na początku lat 80. w ramach badań powierzchniowych AZP. Stanowisko zostało zweryfikowane w 1999 roku w trakcie prac sondażowych. Wykonano wówczas jedenaście wykopów sondażowych o łącznej powierzchni 159 m^2. W wykopach tych odkryto trzy jamy osadnicze oraz ułamki ceramiki, które pozwoliły na klasyfikację kulturowo-chronologiczną stanowiska. Wyróżniono wówczas kilka horyzontów osadniczych związanych z kulturą łużycką, kulturą przeworską oraz z okresem wczesnego i późnego średniowiecza, a stanowisko zostało zakwalifikowane do stacjonarnych badań ratowniczych.

Stanowisko położone jest na wschodnim skraju wsi tuż przy drodze prowadzącej z Kolonii Orenice do Oreniczek. Znajduje się na krawędzi i stoku niewielkiego bezimiennego cieku wodnego, będącego dopływem rzeki Maliny (ryc. 1).

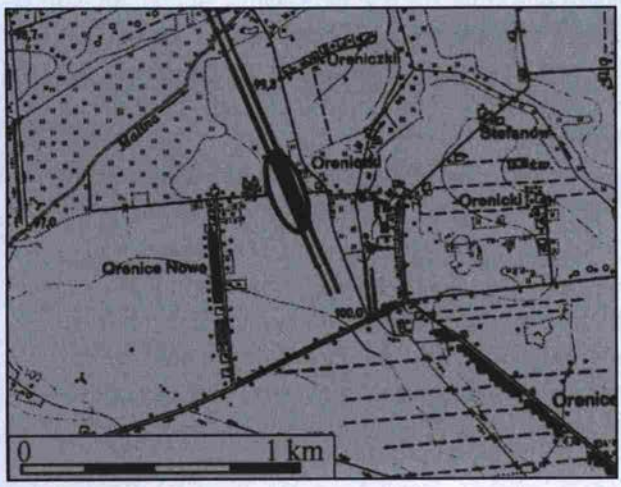

Ryc. 1. Kolonia Orenice, stan. 2–4, pow. Łęczyca. Położenie stanowiska

Pracami terenowymi z ramienia Fundacji Badań Archeologicznych im. Prof. K. Jażdżewskiego w Łodzi, na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, kierował mgr Wojciech Siciński, przy współpracy mgr mgr M. Urbańskiego oraz W. Stasiaka.

Prace terenowe rozpoczęto od rozgraniczenia pasa autostrady, który na omawianym stanowisku ma szerokość 70–74 m, jedynie w części centralnej ulega rozszerzeniu do 120 m. Tak wyznaczony pas przyszłej autostrady podzielono na hektary dając im oznaczenia literowe. W obrębie hektarów wprowadzono numerację arów od 1 do 100.

Teren przeznaczony do badań wykopaliskowych został odhumusowany przy użyciu ciężkiego sprzętu zmechanizowanego. Odhumusowanie prowadzono pasami obejmującymi całe ary w układzie wschód-zachód. Dalsze prace prowadzono przy użyciu ręcznego sprzętu eksploracyjnego. Odkryte obiekty nanoszono na plan zbiorczy w skali 1:100 oraz 1:200. Szczegółową dokumentację obiektów wykonano w skali 1:10 lub 1:20, w zależności od ich wielkości i charakteru. Ponadto prowadzono dokumentację fotograficzną większości obiektów.

Badania wykopaliskowe na omawianym stanowisku prowadzone były w dwóch etapach. Etap pierwszy trwał od 19 sierpnia do 18 października 2002 r., obejmując część południową stanowiska. Drugi natomiast od 28 października do 13 grudnia 2002 r. Prace terenowe koncentrowały się wówczas w części centralnej osady. Ogółem objęły one obszar o powierzchni 276 arów, co stanowi nieco mniej niż połowę obszaru przewidzianego do badań. W sumie odkryto i przebadano 755 obiektów archeologicznych o różnej funkcji i chronologii. Są to obiekty osadnicze stanowiące elementy zabudowy mieszkalnej o charakterze półziemiankowym i naziemnym — słupowym oraz gospodarczej i produkcyjnej — jamy, paleniska, wapiennik i studnie. Oddzielnie należy wymienić niewielkie cmentarzysko pochówków jamowych. Stanowisko dostarczyło stosunkowo dużej ilości zabytków ruchomych w postaci głównie fragmentów ceramiki naczyniowej (ok. 12 500 ułamków), dalej czterech zapinek brązowych, szpili brązowej, 4 przęślików glinianych oraz trzech osełek z piaskowca, niewielką ilość polepy i kości zwierzęcych.

Stanowisko jest w dużej mierze poważnie zniszczone wskutek długotrwałego, intensywnego użytkowania rolniczego i prowadzenia, zwłaszcza przez ostatnie kilkanaście lat, głębokiej orki. Stąd też dość znaczna ilość materiału ceramicznego odkryta została luźno w obrębie poszczególnych arów (zwłaszcza w centralnej części stanowiska). Warstwa kulturowa uległa poważnemu zniszczeniu. Jej obecność można było zadokumentować tylko na bardzo niewielkiej powierzchni stanowiska w jego partii centralnej oraz północno-zachodniej.

Stanowisko 2–4 w Kolonii Orenice to obiekt wielokulturowy. Odkryto tu ślady osadnictwa kultury pucharów lejkowatych w postaci fragmentu toporka kamiennego, dalej ślady osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu, osadę kultury łużyckiej z okresu halsztackiego i początków wczesnego okresu lateńskiego, niewielkie cmentarzysko z pochówkami jamowymi odpowiadające chronologicznie powyższej osadzie, ślady osadnictwa kultury grobów podkloszowych, osadę kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego, wczesnego oraz młodszego okresu wpływów rzymskich (I w. p.n.e–

III w. n.e.), osadę z okresu wczesnośredniowiecznego (IX–poł. X wieku) oraz ślady osadnictwa późnośredniowiecznego.

Kultura pucharów lejkowatych

Z penetracją osadniczą nosicieli tej kultury na stanowisku w Kolonii Orenice możemy się liczyć w bardzo niewielkim zakresie. Jedynym śladem tej działalności jest fragment toporka kamiennego z otworem odkryty w centralnej części stanowiska. Cechy morfologiczne pozwalają na taką jego klasyfikację kulturową, jednak bez możliwości dokładniejszego określenia chronologicznego.

Kultura łużycka

Ślady osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu są reprezentowane przez bardzo nieliczną grupę źródeł archeologicznych. Z tego przedziału czasowego brak jest w badanej części stanowiska obiektów archeologicznych. O infiltracji tego terenu przez ludność kultury łużyckiej w epoce brązu świadczy jedynie 20 fragmentów ceramiki odkrytych luźno na kilku arach.

Kolejny przedział chronologiczny związany jest z kulturą łużycką z okresu halsztackiego i wczesnego okresu lateńskiego. Wówczas to dochodzi do znacznego nasilenia osadnictwa na badanym stanowisku. W ramach tego horyzontu osadniczego wyróżniono 88 obiektów archeologicznych o różnej funkcji. W części południowej stanowiska były one dość silnie rozproszone na całej badanej powierzchni. Natomiast w części północnej grupowały się w sposób bardziej zwarty. W grupie obiektów z omawianego przedziału czasowego wyróżniono różnej wielkości jamy osadnicze, dołki posłupowe oraz paleniska i skupiska ceramiki. Większość jam osadniczych miała kształt owalny o wielkości w przedziale pomiędzy 60 x 57 cm a 374 x 104 cm, przy głębokości wypełniska do 47 cm. Dołki posłupowe należą do dość licznej grupy obiektów zarejestrowanych na badanym stanowisku. Większość z nich była dość nieregularnie rozrzucona na całym badanym terenie. Mimo to, w części centralnej stanowiska udało się hipotetycznie zrekonstruować na podstawie układu dołków posłupowych zarysy dwóch budynków. Pierwszy z nich miałby powierzchnię nieco ponad 12 m^2, drugi natomiast ok. 20 m^2. Analogiczne domostwa słupowe pochodzą m.in. z osady w Grabku, st. 11, pow. Bełchatów (B. Muzolf 2002, s. 180–181). Pozostałe kategorie obiektów należały do nielicznych (paleniska i skupiska ceramiki) i nie odbiegały od standardu spotykanego na bardzo wielu stanowiskach kultury łużyckiej.

Na niezwykle ciekawy obiekt kultury łużyckiej natrafiono w południowej części stanowiska. Jest to niewielkie, płaskie cmentarzysko ciałopalne składające się z 12 grobów jamowych (ryc. 2). Cmentarzysko (obiekt 106) rozciągało się na osi NW–SE, jego wymiary wynosiły ok. 1450 x 340 cm (ok. 50 m^2). Na jego powierzchni widocznych było pięć skupisk kamieni tworzących słabo zachowany bruk. W jego obrębie odkryto 9 niewielkich skupisk przepalonych kości ludzkich oraz skupisko ceramiki. Kolejne trzy

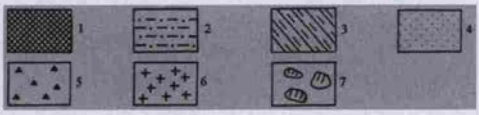

Legenda do planów obiektów (do ryc. 2, 4 i 6). 1 — ciemna, przepalona próchnica; 2 — brunatna próchnica przemieszana z ciemną przepaloną próchnicą; 3 — szarobrunatna próchnica; 4 — żółty piasek calcowy; 5 — ceramika; 6 — przepalone kości ludzkie; 7 — kamienie

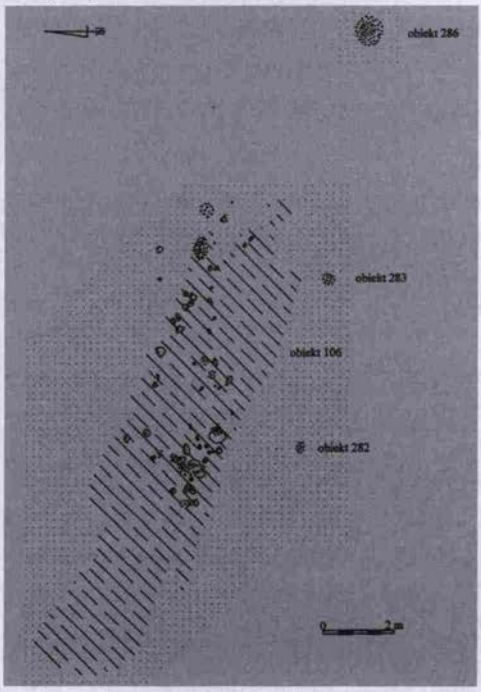

Ryc. 2. Kolonia Orenice, stan. 2–4, pow. Łęczyca. Cmentarzysko kultury łużyckiej: obiekty 106, 282, 283 i 286

skupiska kości (obiekty 282, 283 i 286) odkryto na południe od obiektu 106. Masa przepalonych kości ludzkich była we wszystkich skupiskach bardzo mała i wahała się od 4,5 do 138 g. Analiza antropologiczna[1], mimo ograniczonego charakteru wynikającego ze stanu zachowania materiału kostnego wykazała, że w większości wyróżnione skupiska grobów stanowią pochówki pojedynczych osobników (za wyjątkiem jednego, gdzie stwierdzono szczątki dwóch osobników — dorosłego i dziecka). W centralnej Polsce brak jest analogii do tego tak niewielkiego obiektu sepulkralnego. Znane są natomiast cmentarzyska duże, liczące po kilkadziesiąt i więcej grobów, gdzie groby jamowe dominują, bądź też stanowią wyłączną formę pochówka (np. pobliskie Piaski Bankowe — I. Jadczykowa 1986, s. 207–242).

Materiał ruchomy z omawianego przedziału czasowego obejmuje ok. 1 500 fragmentów ceramiki. Jest więc niezbyt obficie reprezentowany, dodatkowo dość mocno rozdrobniony, w większości wypadków nie pozwalając na rekonstrukcję form naczyń. Możemy tu wymienić jedynie fragmenty naczynia doniczkowatego zdobionego ornamentem paznokciowym (ryc. 3: 1), fragmenty czerpaka (ryc. 3: 4), misy (ryc. 3: 5), a także den naczyń (ryc. 3: 2, 6). Na uwagę zasługuje obecność fragmentów naczyń z otworami pod krawędzią, co jest tu dość istotnym elementem chronologicznym. Tego rodzaju naczynia spotykane są na wielu obszarach kultury łużyckiej w schyłkowym okresie halsztackim i we wczesnym okresie lateńskim (T. Węgrzynowicz 1969, s. 391; H. Wiklak 1972, s. 53; S. Czopek 1992, s. 92). Zwraca uwagę zwłaszcza szczególnie duża frekwencja tego typu ceramiki na nowoodkrytych stanowiskach kultury łużyckiej w centralnej Polsce (m.in. Wytrzyszczki st. 3 — P. Frąsiak, W. Siciński, W. Stasiak 2003, s. 99, czy Chrząstów Fol-

[1] Analizę antropologiczną wykonał dr W. Lorkiewicz z Katedry Antropologii UŁ.

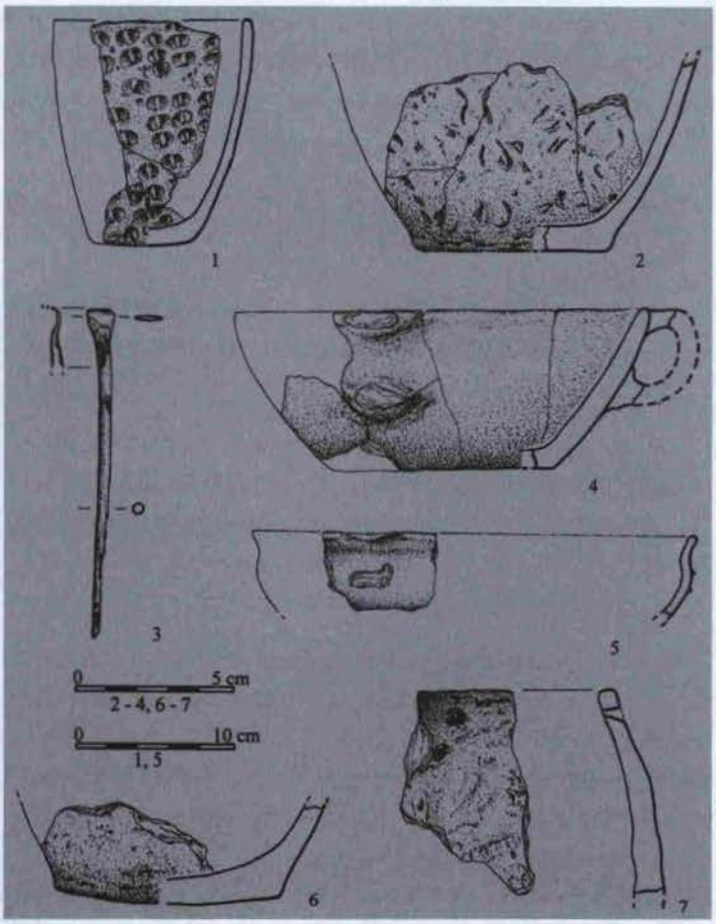

Ryc. 3. Kolonia Orenice, stan. 2–4, pow. Łęczyca. Zabytki kultury łużyckiej: 1–3 - obiekt 106; 4 — obiekt 198; 5–6 — obiekt 375; 7 — obiekt 410

warczny st. 1 — J. Maik 2003, s. 134, ryc. 15: 1–2). Z zabytków pozaceramicznych odkryto jedynie uszkodzona szpilę brązową z główką wykonaną z rozklepanej taśmy i zwiniętej w uszko (ryc. 3: 3). Materiał zabytkowy z osady i z cmentarzyska kultury łużyckiej mimo swej ułamkowości jest dość charakterystyczny, pozwalając umieszczać odkryte obiekty archeologiczne u schyłku okresu halsztackiego i w początkach wczesnego okresu lateńskiego.

Kultura grobów kloszowych

Z tą jednostką kulturową z wczesnego okresu lateńskiego wiążemy na stanowisku w Kolonii Orenice tylko 4 obiekty. Były to jamy osadnicze rozrzucone na całym badanym terenie. W większości były kształtu owalnego, a ich wymiary wahały się od 95 x 60 do 200 x 162 cm, przy głębokości wypełniska do 40 cm. Luźno na arach oraz w wypełniskach obiektów archeologicznych odkryto w sumie niewielki zbiór liczący 147 fragmentów ceramiki zaklasyfikowanych do tej kultury. Wśród nich wydzielono fragmenty

karbowanych krawędzi oraz brzuśców naczyń z listwą plastyczną, niekiedy również karbowaną. Są to typowe wyróżniki w morfologii ceramiki kultury grobów kloszowych.

Kultura przeworska

Młodszy okres przedrzymski. Z młodszym okresem przedrzymskim związanych jest 10 obiektów archeologicznych. Mają one charakter głównie jam osadniczych różnej wielkości, skupiska kamieni, glinianki (prawdopodobnie miejsce pobierania gliny do celów gospodarczych) oraz dołków posłupowych. Jednym z ciekawszych obiektów była studnia-roszarnia(?) odkryta w centralnej części badanego fragmentu osady (obiekt 718). W rzucie płaskim zarys obiektu zbliżony był do kolistego o wymiarach 298 x 292 cm. Jej wypełnisko sięgało głębokości 202 cm od powierzchni gruntu. Przy dnie, począwszy od głębokości 150 cm, zaobserwowano zniszczoną, kolistą konstrukcję plecionkową. Stanowiły ją wbite obok siebie zaostrzone paliki z zachowanymi resztkami konstrukcji plecionkowej w postaci zniszczonych gałęzi prawdopodobnie brzozowych. Konstrukcje plecionkowe cembrowiny studzien należą do rzadko spotykanych w kulturze przeworskiej, czy wręcz zupełnie wyjątkowych (W. Nowakowski, A. Waluś, 1986, s. 46).

Materiał zabytkowy z tego odcinka czasowego odkryty w wypełniskach obiektów oraz luźno na poszczególnych arach to tylko fragmenty ceramiki w ilości 148 ułamków. Jest to materiał dość charakterystyczny, pozwalający umieszczać odkryte obiekty archeologiczne u schyłku ostatniego stulecia p.n.e.

Okres wpływów rzymskich. Z okresu tego pochodzi na stanowisku najliczniejsza grupa 108 obiektów archeologicznych o bardzo zróżnicowanej funkcji. Są to obiekty o charakterze prawdopodobnie mieszkalnym z paleniskiem (ob. 549, ryc. 4), a także pozbawione urządzeń ogniowych, zagłębione w podłoże. Kształt ich zbliżony był do prostokątnego, a powierzchnia wahała się od 8 do 10 m^2. Pod względem konstrukcji możemy wśród nich wydzielić dwie grupy. Pierwszą z nich to budynki pozbawione konstrukcji słupowej. Możemy je interpretować jako wykonane w konstrukcji zrębowej. Druga grupa to budynki z zachowanym układem słupów, który z uwagi jednak na swój charakter nie pozwala na rekonstrukcję sposobu budowy ścian domostwa. Tego rodzaju obiektów zagłębionych w podłoże na stanowisku odkryto w sumie 7. Grupowały się w części centralnej osady, nie tworząc jednak zwartej zabudowy.

Dużą grupę obiektów na stanowisku obejmowały dołki posłupowe. Na podstawie ich wzajemnego układu dokonano rekonstrukcji trzech obiektów o konstrukcji słupowej naziemnej również o prawdopodobnie mieszkalnym charakterze. Ich powierzchnia wahała się od 10 do 70 m^2. W obrębie tak wyznaczonych konstrukcji palenisk nie stwierdzono. W jednym wypadku zaobserwowano podział wewnętrzny domostwa na mniejsze pomieszczenia. Szczególnie godny odnotowania jest fakt odkrycia kolejnego w centralnej Polsce dużego budynku słupowego o powierzchni 70 m^2 (niestety rozpoznany tylko w połowie z uwagi na położenie tuż przy pasie rozgraniczenia autostrady). Uchwycony zarys obiekty tworzył podwójny rząd śladów po słupach wypełnionych polepą. Analogiczne obiekty odkryto m. in. na osadzie w Wytrzyszczkach, stan. 3, badanej ra-

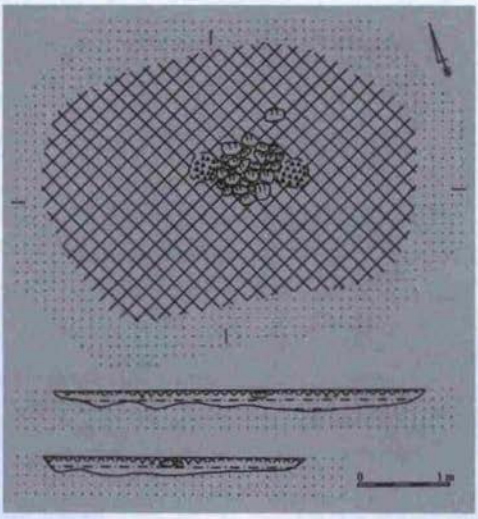

Ryc. 4. Kolonia Orenice, stan. 2–4, pow. Łęczyca. Obiekt 549 — z okresu wpływów rzymskich, zapewne o charakterze mieszkalnym

towniczo w 2000 roku na trasie autostrady A–2 (P. Frąsiak, W. Siciński, W. Stasiak 2003, s. 101).

Również dużą grupę obiektów stanowią różnej wielkości jamy osadnicze. Kształt ich był najczęściej owalny o wymiarach pomiędzy 70 x 55 a 134 x 116 cm, przy głębokości dochodzącej do 45 cm. Mniej liczne są paleniska, skupiska kamieni oraz skupiska ceramiki. Oddzielnie należy wymienić wapiennik (obiekt 118) o kamiennej konstrukcji dna z zachowaną dość licznie polepą z odciskami drewnianych bierwion stanowiących materiał konstrukcyjny glinianej kopuły pieca wapienniczego (ryc. 7 a–b*).

Studnie, z uwagi na ilość i różnorodność rozwiązań konstrukcyjnych, należą do szczególnie interesującej grupy obiektów. Wśród pięciu datowanych na okres wpływów rzymskich tego typu obiektów z omawianego tu stanowiska, wyróżniono studnie o konstrukcji cembrowiny plecionkowej (obiekty 28 i 562 — ryc. 8), kłodowej(?) (obiekt 345), kamienno-drewnianej (obiekt 538) z dranic pionowo ustawionych, tworzących przy dnie czworokątny zarys cembrowiny oraz o konstrukcji zrębowej (obiekt 713 — ryc. 9). W rzucie poziomym posiadały zarys zbliżony do kolistego o wymiarach od 215 x 207 do 260 x 226 cm. W profilu lejowate o głębokości sięgającej 210 cm. Rozrzucone były na całym obszarze badań. Ich ewentualne łączenie z kompleksami zabudowy mieszkalnej lub też gospodarczo-produkcyjnej wymaga dalszych prac terenowych na stanowisku.

W wypełniskach obiektów oraz jako materiał luźny odkryto fragmenty ceramiki lepionej ręcznie (ryc. 5: 3–6), jak i toczonej na kole garncarskim (ryc. 5: 8). Ogółem z prezentowanego stanowiska pochodzi ok. 9 200 fragmentów ceramiki ręcznie lepionej i ok. 100 fragmentów ceramiki toczonej na kole. Ceramika jest z reguły dość mocno rozdrobniona, jedynie z kilku obiektów pochodzą jej większe fragmenty pozwalające na rekonstrukcję form naczyń. Z zabytków pozaceramicznych na uwagę zasługuje odkrycie czterech zapinek brązowych. Pierwsza z nich (ryc. 5: 1) należy do serii A typ 51 III grupy O. Almgrena zapinek oczkowatych. Na obszarze kultury przeworskiej tego typu zapinki są rzadko spotykane, a ich chronologia obejmuje fazę B1 wczesnego okresu wpływów rzymskich (T. Liana 1970, s. 442). Z kolei druga z zapinek (ryc. 5: 2) to brązowa fibula pochodna od silnie profilowanych. Należy do mazowieckiej odmiany późnych fibul IV grupy O. Almgrena powstałych w fazie B2b, a spotykanych zwłaszcza w fazie

** Ryciny 7–9 znajdują się na s. 302–303 kolorowej wkładki.

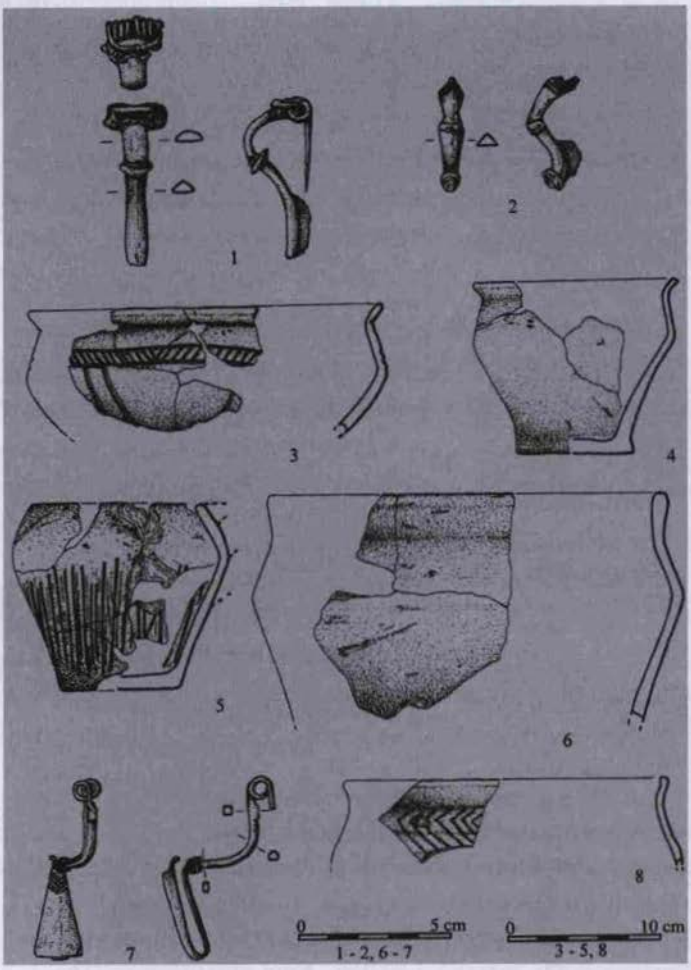

Ryc. 5. Kolonia Orenice, stan. 2–4, pow. Łęczyca. Zabytki z okresu wpływów rzymskich: 1 — obiekt 136; 2 — ha A ar 76; 3–6 — obiekt 300; 7 — ha C ar 72; 8 — ha A ar 81

B2/C1 okresu wpływów rzymskich (T. Dąbrowska 1995, s. 20). Z dwóch dalszych zapinek VI grupy O. Almgrena odkrytych na badanym stanowisku jedna jest bardzo źle zachowana, uniemożliwiając bliższe jej określenie. Druga natomiast reprezentuje typ A VI 158 z rozszerzoną trójkątnie, podwiniętą nóżką i górną cięciwą (ryc. 5: 7). Trójkątnie rozszerzona nóżka jest cechą typologicznie wczesną, odnoszącą się do starszych faz młodszego okresu rzymskiego. Należy więc do grupy najwcześniejszych fibul VI grupy pojawiających się już w fazie B2/C1 (K. Godłowski 1981, s. 98). Ponadto odkryto trzy przęśliki gliniane. Zbiór ten uzupełnia niewielka ilość polepy oraz kości zwierzęcych. Jak się wydaje badania osady kultury przeworskiej na stanowisku 2–4 w Kolonii Orenice objęły tylko jej fragment, gdzie znajdowały się zarówno obiekty archeologiczne o charakterze mieszkalnym, jak i gospodarczym. Skupiały się one w części centralnej stanowiska (przede wszystkim przy zachodniej krawędzi planowanego przebiegu autostrady), niekiedy w dość znacznym nagromadzeniu. Odkryty w trakcie prac terenowych materiał zabytkowy z okresu wpływów rzymskich prezentuje dość znaczny

przedział czasowy. Obecne są tu zarówno elementy charakterystyczne dla wczesnego (np. zapinka III grupy O. Almgrena), jak i dla początków młodszego okresu rzymskiego (zapinka pochodna od silnie profilowanych oraz VI grupy O. Almgrena oraz ceramika toczona na kole garncarskim).

Podsumowując, możemy stwierdzić, że dotychczasowe badania archeologiczne na trasie planowanej autostrady A–1 w Kolonii Orenice pozwoliły rozpoznać fragment długotrwałej osady kultury przeworskiej, której początki sięgają młodszego okresu przedrzymskiego (I w. p.n.e.). Nasilenie osadnictwa niewątpliwie miało tu miejsce we wczesnym oraz w młodszym okresie rzymskim (I–III w. n.e.).

Wczesne średniowiecze i średniowiecze

Wśród grupy obiektów datowanych na okres średniowieczny wyróżniono dwa przedziały chronologiczne.

Najstarsza grupa obejmuje 17 obiektów, głównie owalnych zagłębień (ryc. 6: 1), o niekiedy znacznych rozmiarach dochodzących nawet do 442 x 224 cm i głębokości czarnego, przepalonego wypełniska sięgającego 42 cm głębokości. Możemy je interpretować jako jamy przypaleniskowe, które znajdowały się prawdopodobnie w drewnianych budynkach naziemnych, być może o konstrukcji zrębowej. Najbliższe analogie do tego typu obiektów znajdujemy na osadzie w Wytrzyszczkach, stan. 3, pow. Zgierz (P. Frasiak, W. Siciński, W. Stasiak 2003, s. 106) oraz w Bocheniu, stan. 16, pow. Łowicz (P. Świątkiewicz 2002, s. 189–190; F. Biermann, M. Dulinicz 2001, s. 92). Ponadto odkryto pojedyncze paleniska oraz niewielkie jamy o trudnej do interpretacji funkcji. Omawiane obiekty zlokalizowane były głównie w południowej i w centralnej (w mniejszym zakresie) części stanowiska i występowały w dość znacznym rozproszeniu. Wydaje się więc, że odkryto tu fragment osady wczesnośredniowiecznej o silnie rozrzuconej zabudowie mieszkalnej ciągnącej się na przestrzeni przynajmniej kilkuset metrów. Ruchomy materiał zabytkowy to blisko 800 fragmentów dość znacznie niekiedy rozdrobnionych naczyń (ryc. 6: 2–4), trzy osełki z piaskowca oraz przęślik gliniany. Cechy typolo-

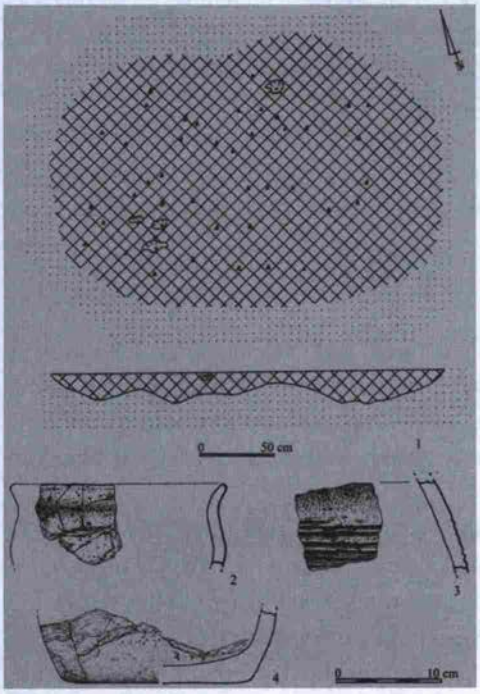

Ryc. 6. Kolonia Orenice, stan. 2–4, pow. Łęczyca. Obiekt 413

giczno-morfologiczne pozwalają umieszczać odkryty materiał ceramiczny w ramach IX–połowy X wieku.

Młodsza grupa obejmuje 5 obiektów — jam osadniczych o trudnej do interpretacji funkcji, które łączymy z okresem późnośredniowiecznym (XIV–XV wiek). Ich wielkość w planie płaskim dochodziła do 139 x 69 cm, przy głębokości wypełniska sięgającej do 28 cm. Obiekty te również znajdowały się w stosunku do siebie w znacznym rozproszeniu i spotykane były zarówno w południowej, jak i w centralnej części badanego obszaru. Materiał ruchomy to nieco ponad 500 fragmentów ceramiki, z czego większość odkryto jako znaleziska luźne.

Spośród 755 obiektów archeologicznych odkrytych na stanowisku 2–4 w Kolonii Orenice chronologię można było określić tylko w przypadku 232 obiektów. Pozostałe obiekty, jamy, paleniska i dołki posłupowe nie mogą być ściślej datowane ze względu na brak w ich wypełniskach materiału ceramicznego. Na uwagę zasługuje dość znaczna grupa obiektów, z reguły niewielkich jam, czy niekiedy wręcz dołków posłupowych, wypełnionych tylko i wyłącznie mniej lub bardziej przepaloną polepą. Zlokalizowane były w centralnej części badanego obszaru. Być może kontynuacja w kolejnych sezonach prac terenowych w tym rejonie stanowiska pozwoli zadecydować o ich klasyfikacji chronologicznej i kulturowej w kontekście ich rozmieszczenia na obszarze stanowiska. Prawdopodobnie dadzą one podstawę do wydzielenie kolejnych naziemnych obiektów słupowych, podobnych do tych, jakie zrekonstruowano w sąsiednich strefach stanowiska. Ponadto odkryto kilka obiektów — jam usytuowanych w partii północno-wschodniej badanego obszaru stanowiska (na podłożu gliniastym) o trudnej do sprecyzowania funkcji. Zdaje się, że mają one charakter wybierzysk gliny — glinianek, gdzie pozyskiwano glinę do celów gospodarczych bądź produkcyjnych — produkcji naczyń czy też do wylepiania ścian domostw mieszkalnych i budynków gospodarczych.

Podsumowanie

Badania na stanowisku 2–4 w Kolonii Orenice w sezonie 2002 doprowadziły do odkrycia wielokulturowego obiektu osadniczego. Odkryte obiekty archeologiczne oraz materiał zabytkowy pozwolił na wydzielenie poszczególnych faz zasiedlenia i działalności grup ludzkich na tym stanowisku.

Za najstarsze uznano ślady penetracji osadniczej kultury pucharów lejkowatych. Kolejny etap to ślady osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu. Brak jest z tego odcinka czasowego obiektów archeologicznych, a jedyne pozostałości pobytu grupy ludzkiej na badanym stanowisku zostały zarejestrowane w postaci nielicznych ułamków ceramiki.

Na dużą skalę obszar omawianego stanowiska zostaje zasiedlony przez ludność kultury łużyckiej w okresie halsztackim. Obok osady funkcjonuje również tu wówczas niewielkie cmentarzysko ciałopalne grobów jamowych. Osadnictwo kultury łużyckiej zanika we wczesnym okresie lateńskim. Następuje wówczas bardzo wyraźny regres osadnictwa. Miejsce ludności kultury łużyckiej zajmują nosiciele kultury grobów klo-

szowych. Z tego odcinka czasowego pochodzi jedynie kilka obiektów archeologicznych oraz niezbyt liczny materiał zabytkowy.

Ponowne zasiedlenie na dużą skalę obszaru stanowiska następuje w młodszym okresie przedrzymskim, kiedy na tym terenie pojawia się ludność kultury przeworskiej. Największe nasilenie osadnictwa ma miejsce pomiędzy I w. p.n.e. a III w. n.e. Z tego przedziału chronologicznego pochodzi większość odkrytych na stanowisku obiektów mieszkalnych (zagłębionych w podłoże i naziemnych), obiektów gospodarczych (jamy, paleniska, studnie) oraz produkcyjnych (wapiennik).

Po kilkusetletniej przerwie osadnictwo na stanowisku pojawia się ponownie we wczesnych fazach okresu wczesnośredniowiecznego (IX–poł. X wieku). Jego śladem jest dość rozproszony układ obiektów osadniczych, przede wszystkim jam o prawdopodobnie mieszkalnym charakterze, a także palenisk odkrytych głównie w południowej części stanowiska.

Z okresu późniejszego pochodzą ślady osadnictwa późnośredniowiecznego (XIV–XV wiek) w postaci bardzo nielicznych niewielkich jam oraz fragmentów ceramiki. Związane są zapewne z funkcjonowaniem w tym czasie w Orenicach gródka stożkowatego położonego ok. 500 m na północ od badanego stanowiska.

Najintensywniej na omawianej osadzie jest reprezentowane osadnictwo kultury łużyckiej i kultury przeworskiej, w mniejszym zakresie z okresu wczesnośredniowiecznego. Niestety w pasie kolizji z autostradą udało się uchwycić tylko fragmenty osad tych kultur i okresów chronologicznych. To, co zostało dotychczas przebadane, stanowi fragmenty stref mieszkalnych i gospodarczych różnych chronologicznie i kulturowo osad, w obrębie których odkryto ślady domostw mieszkalnych, ślady palenisk, wapiennika, jam oraz dołków posłupowych. Niezwykle ciekawe jest pozyskanie serii materiałów dotyczących studzien z okresu wpływów rzymskich. Na szczególna uwagę zasługuje problem ich dużego zróżnicowania w zakresie konstrukcyjnym. Bardzo istotne wydaje się odkrycie, co prawda niezbyt licznych, źródeł dotyczących wczesnego średniowiecza (IX–poł. X wieku), których na obszarze środkowej Polski nie odkryto dotychczas za wiele. Z pewnością przyczynią się one do lepszego poznania osadnictwa wczesnośredniowiecznego na tym obszarze. Zaznaczenia wymaga fakt, że na wynik badań, zwłaszcza jeśli chodzi o materiał ruchomy, jego ilość i jakość, znaczny wpływ miało poważne zniszczenie osady wskutek długotrwałego, intensywnego użytkowania rolniczego i prowadzenia głębokiej orki.

Badania stanowiska 2–4 w Kolonii Orenice w sezonie wykopaliskowym 2002 roku nie zostały zakończone. W pasie kolizji z planowaną budową autostrady pozostaje jeszcze do przebadania dość duży jej obszar, na którym spodziewamy się odkryć fragmenty osady związanej zwłaszcza z osadnictwem kultury przeworskiej.

Tym niemniej już w chwili obecnej możemy stwierdzić, że omawiane stanowisko dostarczyło nowych, cennych materiałów do osadnictwa pradziejowego (zwłaszcza kultury łużyckiej i kultury przeworskiej) i wczesnośredniowiecznego w tej części centralnej Polski.

Bibliografia

Biermann F., Dulinicz M.

2001 *Studnia z Bochenia a problem chronologii starszych faz średniowiecza na Mazowszu Zachodnim*, „Archeologia Polski", t. XLVI, z. 1–2, s. 85–114.

Czopek S.

1992 *Południowo-wschodnia strefa kultury pomorskiej*, Rzeszów.

Dąbrowska T.

1995 *Późne odmiany fibul silnie profilowanych w Polsce*, „Wiadomości Archeologiczne", t. LIII, s. 3–34.

Frąsiak P., Siciński W., Stasiak W.

2003 *Sprawozdanie z badań ratowniczych na stanowisku 3 w miejscowości Wytrzyszczki, gm. Parzęczew, woj. łódzkie, Raport 2000. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za rok 2000*, Zeszyty Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, Seria B, Warszawa, s. 98–108.

Godłowski K.

1981 *Kultura przeworska*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, t. 5, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 57–135.

Jadczykowa I.

1986 *Wczesnolateńskie cmentarzysko kultury łużyckiej na stanowisku 1 w Piaskach Bankowych, woj. skierniewickie*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi", Seria archeologiczna, nr 33, s. 207–242.

Liana T.

1970 *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, „Wiadomości Archeologiczne", t. XXXV, s. 429–491.

Maik J.

2003 *Osady z wczesnej epoki brązu i początku epoki żelaza w Chrząstowie Folwarcznym st. 1, gm. Parzęczew, pow. zgierski, woj. łódzkie (autostrada A–2, stanowisko na mapie zbiorczej nr 35), Raport 2000. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za rok 2000*, Zeszyty Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, Seria B, Warszawa, s. 122–139.

Muzolf B.

2002 *Kompleks osadniczy z okresów halsztackiego i lateńskiego, [w:] Wyniki ratowniczych badań wykopaliskowych na terenie odkrywki „Szczerców" KWB „Bełchatów" S.A. na stanowisku 12 w Grabku, gm. Szczerców, woj. łódzkie*, [w:] *Badania archeologiczne na terenie odkrywki „Szczerców" Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów" S.A.*, t. 2, Łódź, s. 121–384.

Świątkiewicz P.

2002 *Badania wielokulturowej osady w Bocheniu, st. 16 w latach 1990–1997*, „Prace i Materiały Muzeum Miasta Zgierza", t. 3–4, s. 185–200.

Węgrzynowicz T.

1969 *Materiały kultury łużyckiej ze wschodniego Mazowsza i Podlasia*, „Wiadomości Archeologiczne", t. XXXIV, s. 389–411.

Wiklak H.

1972 *Późniejsze stadia rozwojowe środkowopolskiej grupy kultury łużyckiej*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi", Seria archeologiczna, nr 19, s. 15–142.